

Secretariaat
C.v. Bokhoven
Oostende 31a
=====

Heemkunde-Kring „Peelland”

te Helmond

Wandeling door 's-Hertogenbosch
op zondag 16 okt. 1960
=====

Zoals het program vermeldt maken wij na bezichtiging van het Zwanenbroedershuis een korte wandeling door de Hoofdstad. Onze wandeling gaat door de hieronder genoemde straten. Op onze route passeren wij plaatsen waar voornamelijk huizen of gebouwen hebben gestaan of nog staan. Enkele worden bij de straat waarin zij gelegen zijn of waren, vermeld.

Route

St. Janskerkhof

Choorstraat

Parade

St. Jan. Commentaar overbodig.

Op de plaats van het Liefdegesticht van de Zusters stonden vroeger verschillende herenhuizen.

Op dit mooie plein stonden vroeger de gebouwen van het Groot Begijnhof. Bij de overgave van Den Bosch in 1629 was bepaald, dat het moest ophouden te bestaan zodra de laatste begijn zou zijn overleden. Dit geschiedde in 1675. Veel twist ontstond toen tussen de Raad van State en de regering van de stad 's-Hertogenbosch over de gebouwen waaruit dit hof bestond. In 1721 kwam men eindelijk tot een vergelijk. De regering van Den Bosch liet in 1749 alle gebouwen slopen en het daardoor vrij gekomen terrein werd bestemd tot paradeplaats van het garnizoen dat in Den Bosch gelegen was.

Parade

Bisschoppelijk Paleis en Secretariaat van het Bisdom. Dit waren vroeger twee herenhuizen, resp. gebouwd in 1769 en 1776. In het begin der 19de eeuw kocht de staat beide huizen aan met de bedoeling deze in-gevolge het concordaat tot bisschoppelijk paleis te dienen. Toen hiervan niets kwam, werden de huizen ge-bezigd als kazerne, militair hospitaal en openbare school. Het in 1776 gebouwde huis werd in 1863 door het bisdom aangekocht en ingericht tot Bisschoppelijk Paleis. Het andere huis werd later gebruikt als hypo-teekkantoor. In de twintiger jaren toen het nieuwe belastingkantoor in de Wolvenhoek in gebruik werd genomen, kocht het Bisdom ook het hypo-teekkantoor aan. Hierin is thans gevestigd het Secretariaat en het Bisschoppelijk Archief.

Vermeld zij nog, dat op de plaats van het laatste huis in 1520 het huis stond van Willem van Enckevoirt de later beroemd geworden Kardinaal. Hij werd in 1464 te Mierlo geboren.

Peperstraat

Vóór de bebouwing waren hiervroeger landerijen die genoemd werden de Pepers. Vermoedelijk zal de straat haar naam daaraan ontleend hebben. Van de vele patriciërshuizen in de-zestraat wordt genoemd "De Berenbijt" Dit huis staat op de hoek Peperstr-Oude Dieze. Het bestond reeds in 1502 In 1852 werd het verbouwd. De laatste bewoner was Baron van Hugenpoth tot den Beerenclauw. Thans is het huis ingericht tot kantoor.

Verwerstraat

Deze straat heette aanvankelijk Kolperstr. Later kreeg zij de naam Verwerstraat naar de vele lakenverwers die zich hier hadden gevestigd. Ongeveer in het midden staat het Paleis van de Commissaris der Koningin. Op de plaats van dit paleis stond in het begin der 17de eeuw een deel van het voormalig Jezuïtencollege. Dit college kon 800 studenten herbergen (een gedeelte der gebouwen stond in de Waterstraat).

Na de inname van Den Bosch in 1629 werd 't college opgeheven. In 1768 werden alle collegegebouwen in deze straat afgebroken. Daarvoor kwam in de plaats het huidige paleis met het ruime voorplein. Volgens Mr. van Lanschot is dit het mooiste gouvernementgebouw van Nederland.

Tot 1795 werd het bewoond door de militaire gouverneurs. Na gemeld jaar heeft het nog dienst gedaan o.a. voor de bureaux van het bestuur van Batafsch Brabant en de Franse Prefect Fremin de Beaumont.

Na onze onafhankelijkheid in 1813 werd het bewoond door de gouverneurs van Noord-Brabant en sedert 1848 door Commissarissen des Konings (Koningin).

Provinciaal Bestuur van Noord-Brabant (Provinciale Griffie).

In het begin der 17de eeuw waren op deze plaats gelegen een deel der gebouwen van het Jezuïtencollege. Later kwam hier het Griffiegebouw, dat in de eerste jaren van deze eeuw vervangen werd door het tegenwoordige. Naast het griffiegebouw staat 't Rijksarchief van Noord-Brabant.

Waterstraat

Keizerstraat (Wolvenhoek)

Wanneer wij op het kruispunt Waterstraat-Prins Bernardstraat-Wolvenhoek-Keizerstr. deze laatste straat betreden, dan zien we rechts de hele Westzijde van de Wolvenhoek

In de 15de eeuw werd bijna deze gehele zijde in beslag genomen door Het Huis van Helmond. Het behoorde toe aan Margaretha Domina de Helmont. (Margaretha de Ghistelles) Zij was de echtgenote van Jan van Cortenbach, Heer van Helmond. Hij was hoogschout der Stad en Meijerij van den Bosch. Hij overleed te Helmond in 1505. De Keizerstraat ontleent haar naam aan Keizer Karel V omdat deze een paar maal logeerde in het Keizershof, dat een groot deel der Westzijde van deze Straat besloeg. Tegenover het Keizershof staat het huis Het Hof van "Zevenbergen". Dit huis werd aldys genaamd omdat de eerste eigenaars daarvan de Heeren van Zevenbergen waren.

Het was een zeer groot huis met grote tuinen. In 1593 werd het in drie parten gescheiden. Na bewoond te zijn door verschillende eigenaars werd het eerste part in 1783 tot een Rooms Weeshuis ingericht. Later werd ter uitbreiding ook nog het aangrenzende gedeelte gekocht. Tot voor enkele jaren werden hier de wezen verzorgd. Thans dient het tot huisvesting van Ouden van Dagen. Ons is toestemming gegeven om de merkwaardige achtergevel te bezichtigen.

St. Jorisstraat

Vroeger heette deze straat de Hulsstraat. Later kreeg zij de naam van St. Joris naar een kapel, die daar stond op de hoek van de Keizerstraat-St. Jorisstraat, toegewijd aan St. Joris. Aan de westzijde (hoek Weverstraat) was vroeger een klooster der Karthuizers. Tot voor enkele jaren was hier het gesticht van de Zusters van Barmhartigheid van Ronse.

Kruisbroedersstraat

Aan het einde van deze straat zien wij de Kruiskerk (St. Catharina). Hiernaast staat de voormalige pastorie die nu be-

woond wordt door de koster. Blijkens het jaarcijfer dat in de gevel staat werd het gebouwd in 1619. Wij kunnen ook nog het prachtige koor zien dat in het begin der 16e eeuw werd gebouwd en diende tot kapel der Kruisbroeders. Toen de kapel in 1569 tot parochie werd verheven, werd zij vergroot. Bij de bouw van de nieuwe kruiskerk in 1915 kon het oude koor met medewerking van Monumentenzorg behouden blijven.

Vughterstraat

Uit het Kruisbroedersstraatje komende zien wij aan de westzijde in de Vughterstraat de mooie uit de 16de eeuw daterende gevel van het huis De Gulden Zwaan.

Hier was vroeger een klooster der Zusters van de derde regel van de H. Franciscus.

Lambert Becx (Schout van Helmond 1635-1650) werd in 1639 eigenaar van dit huis. Hij vermaakte het bij zijn dood in 1675 aan zijn tweede vrouw Catharina de Cock.

Schapenmarkt

Ter plaatse van het huidige warenhuis van V en D stond vroeger het Hotel de Gouden Leeuw. Het bestond reeds in 1483. In de loop der eeuwen hebben vele vorstelijke personen hun intrek in dit hotel genomen. In 1919 werd er het Hoofdkantoor van de Hanzebank gevestigd. Na haar faillissement werd het oude hotel afgebroken en er verrees het grote winkelpand van V en D.

Ten slotte nog iets over het Zwanenbroedershuis.

De Illustre Lieve Vrouwe Broederschap dateert uit de 14de eeuw: 1318.

Gerardus van Uden wordt als haar oprichter vermeld. Zij bestond uit een kern van gezworen broeders, allen leken die de tonsuur droegen, strenge vastendagen hielden en dagelijks het bidden der kleine getijden volbrachten. De stichting wordt nog in het archief der broederschap bewaard. Na de inname van Den Bosch bleef van de religieuze instellingen alleen de Illustre Lieve Vrouwe Broederschap, waarvan ook Willem van Oranje lid was, in stand. Sedert 1642 behoort de helft der Broeders tot de R.K. Godsdienst, de andere helft tot de Gereformeerde. Het godsdienstig element, de verering der H. Maagd, kwam te vervallen en de werkring bleef beperkt tot het beoefenen der weldadigheid. De broederschap bestaat thans uit 36 broeders. De oudsten vormen als proosten het bestuur, van elke religie de helft.

De titel van Zwanenbroeder kon ten getale van vier aan vorstelijke personen worden verleend.

Een uit 1535 daterende gevel van het huis werd in 1846 door de huidige vervangen.

P R E T T I G E

W A N D E L I N G

C. van Bokhoven.